

Kompleks kolonialny. Kultura wizualna i „kolonializm bez kolonii” w dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce

Celem czteroletniego projektu badawczego będzie rekonstrukcja i interpretacja kultury wizualnej „kompleksu kolonialnego” w polskiej sferze publicznej dwudziestolecia międzywojennego, zwłaszcza w latach 30. XX w., gdy rozwija się on najsilniej. Symboliczną datę początkową badań wyznacza 10 lutego 1920 roku – Zaślubiny Polski z Bałtykiem. Tyleż fizyczne, co symboliczne otwarcie na morze napędza bowiem fantazje o zamorskich, odległych i egzotycznych terytoriach, ich rzekomo należnych i niezbędnych Polsce (początkowo najchętniej na mocy reparacji wojennych) posiadłościach i bogactwach.

Podstawowym obszarem badawczym będzie kultura wizualna epoki – magazyny ilustrowane (okładki, fotoreportaże, szkice), kino i towarzyszące mu gatunki, tradycyjna i nowoczesna reklama (również zewnętrzna), karykatura, a także sztuki wizualne. Jest to obszar niedoreprezentowany w badaniach nad polską wyobraźnią kolonialną, analizowaną głównie w odniesieniu do tekstu literackiego (literatury wysokiej i literatury popularnej, w tym prasy) lub z perspektywy historii politycznej. Tymczasem tak ważne dla wyobrażeń o odległych lądach i obcości ich mieszkańców przekazy wizualne, odpowiadają nie tylko za dominujące wyobrażenia, ale również za kształtowanie sposobów widzenia różnic, w tym różnicy rasowej.

Projekt ma wykroczyć poza dwie najczęściej przyjmowane pozycje wobec polskich zapędów kolonialnych – poza kpinę z „jedynie fantazji” kolonialnych obywateli młodego państwa albo bezkrytycznej wobec zapędów imperialnych afirmacji ich jako „nie tylko fantazji”, lecz realistycznych planów politycznych. Projekt jest raczej próbą poważnego potraktowania „kolonialnych fantazji” właśnie: fantazji rozumianych jako schematy i formuły, przede wszystkim te wizualne, ale też wyobrażenia i pragnienia (uświadomione i nie) związane z podporządkowaniem i przywłaszczeniem odległego terytorium i uzależnieniem od siebie jego mieszkańców i mieszkańek.

Analizie zostaną poddane nie tylko bezpośrednio wyrażone plany i żądania kolonialne, ale również pośrednie i codzienne uczestnictwo w reprodukcji „dyskursów zachodniej hegemonii” na marginesach imperium. Realizują się one choćby w kliszach wizualnych egzotyzujących stereotypów; w filmowej opowieści o podboju i uległości rdzennej ludności odległych krain (również uległości seksualnej kobiet) itd. Wizje będące składowymi kolonializmu i imperializmu oraz towarzyszącego im rasizmu, wypatrzeć – nie tylko wyczytać – można w fotoreporcie ukazującym wybrzeża Afryki (choćby na okładkach „Morza”) jako pustą przestrzeń czekającą na zaludnienie; w romansie z morzem i na morzu; w zapowiedzi meczu bokserskiego, w którym biały atleta z Polski zmierzy się z ucieleśniającym naturalną siłę czarnym zawodnikiem; w kinowym romansie egzotycznym, w którym z odległej wyspy biały bohater, polski marynarz przywiezie do kraju skarby i atrakcyjną kobietę (która zaśpiewa mu słynny wówczas hit „Dla ciebie chcę być biała”); w powtarzających się w kulturze popularnej badanego okresu motywach „czyszczenia”, „kąpania” i „wybielania” osób czarnych itd. Równocześnie poszukiwać będą momentów oporu oraz podawania w wątpliwość naturalizującej się wyobraźni kolonialnej.

Wymiernym efektem projektu będzie monografia autorska przygotowana przez kierownika projektu, a także trzy artykuły naukowe złożone do druku w języku angielskim w wysoko punktowanych pismach naukowych. Zapowiadam również złożenie do druku przynajmniej jednego artykułu w ważnym naukowym piśmie polskojęzycznym oraz zaprezentowanie wyników badań na co najmniej dwóch międzynarodowych konferencjach.